

ЛІТЕРАТУРА

1. Атлас української мови, т.І. - К.: Наукова думка, 1984.
2. Бучко Д.Г. М.М.Кордуба — збирач і дослідник української топонімії/ Повідомлення Української ономастичної комісії, вип. 3. — К.: Наукова думка, 1967. — С.37-45.
3. Бучко Д.Г. Походження назв населених пунктів Покуття. — Львів: Світ, 1990. — 143с.
4. Бучко Д.Г. Топонім на -івці, -инці й історія заселення України /Вопросн географии, сб. 110. Топонимика на службе географии. — М.: Мысль, 1979. — С. 103-112.
5. Бучко Д.Г. Ареали українських топонімів на -івці, -инці в XIV-XX вв. / Перспективн развития славянской ономастики. — М.: Наука, 1980. — С. 90-100.
6. Дашкевич Я.Р. Східна Галичина в історико-географічних словниках кінця XVIII — 70-х *pp.* МХ ст. / Науково-інформаційний бюлетень АН УРСР, №2. — К., 1963. — С. 13-15.
7. Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі. — К.: Наукова думка, 1985. — 253с.
8. Карпенко Ю.О. Конспект лекцій. Топоніміка гірських районів Чернівецької області. — Чернівці: Чернівецький університет, 1964. — 80 с.
9. Карпенко Ю.О. Топоніміка східних районів Чернівецької області (Конспект лекцій).— Чернівці: Чернівецький університет, 1965. — 62 с.
10. Карпенко Ю.О. Топонімія центральних районів Чернівецької області (Конспект лекцій). — Чернівці: Чернівецький ун-тет, 1965. — 76 с.
11. Кулчинський О.А. Статистика і географія двочлених відприсвійних географічних назв України на -*jb / Історичні джерела та їх використання, вип. IV. — К.: Наукова думка, 1969. — С. 217-236.
12. Купчинський О.А. Двочленні географічні назви України на -*jb: Матеріали до українського топонімічного словника / Питання історії української мови. — К.: Наукова думка, 1970. — С. 101-129.
13. Купчинський О.А. До питання складання словника географічних назв України: Матеріали словника двочлених патронімічних назв на -ичі / Історичні джерела та їх використання, вип. VI. — К.: Наукова думка, 1971.— С.І 00-123.
14. Купчинський О.А. Найдавніші слов'янські топоніми України як джерело історико-географічних досліджень (Географічні назви на -ичі). — К.: Наукова думка, 1981, — 250 с.
15. Лобода В.В. Топонімія Дніпро-Бузького межиріччя. — К.: Вища школа, 1976. — 232 с. Іб.Никонов В.А. Топоним на -івці, -инці на Украине / Вопросы географии, сб. 70. Изучение географических названий.— М.: Мысль, 1966.—С. 19-27.
- 17.ПураЯ.О. Походження назв населених пунктів Ровенщини. — Львів: Світ, 1990. — 143 с.
18. Роспонд С. Структура й стратиграфія древнерусских топонімів/ Восточнославянская ономастика. — М.: Наука, 1972. — С. 9-89.
19. Суперанская А.В. Применение метода лингвистической статистики / Лингвистическая терминология й прикладная топонимия. — М.: Наука, 1964. — С. 119-126.
20. Толстой Н.И. Обзор ответов на анкету об ономастических ареалах / Перспективн развития славянской ономастики. — М.: Наука, 1980. — С. 169-179.
- 21.Худаш М.Л., Демчук М.О. Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімі утворення). — К.: Наукова думка, 1991. — 265 с.
22. Худаш М.Л. Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів. — К.: Наукова думка, 1995. —369с.
23. Еремия А. Нуме де локалитзць. Студну де топонимие молдовеняскз. — Кишиньзу, 1970. — 222 с.
24. Atlas onomastyczny Stowianszczyzny. Ksiega referatow z konferencji. — Wroclaw: PAN, 1972.
25. Jordan J. Toponimia Ronineasca. — Bucuresti, 1963.
26. Respond S. Stratygrafia stowiaiiskich nazw miejscow ych (Probny atlas toponomastyczny). — Wroclaw etc.: PAN, 1974.—Т. 1.
27. Slovansky onomasticky atlas. Svazek 1. Strukturni typy slovanske ojkoiumie. — Brno-Leipzig, 1988. — 86 s.
28. Ștefanescu M. Elemente rusești in toponimic romaneasca / Arhiva. Nr 2, An. 28. — Jasi, 1921. — S. 218-228.

Ганна Бучко

ВІДАПЕЛЯТИВНІ ПРИЗВИЩА БОЙКІВЩИНИ

До відапелятивних відносимо ті прізвища, які утворені від найрізноманітніших апелятивних означень особи: назв осіб за видом діяльності (постійне заняття, професія, посада), за етнічною належністю чи територіально-етнографічним походженням, за соціальним станом, за родинними

зв'язками чи посвояченням, за місцем проживання чи походження, за особливостями появи в новому населеному пункті та под. Усі ці назви спочатку ідентифікували особу за ознаками, що відповідали реальному стану справ. Ці іменування, як відзначає М.Л.Худаш, "хоч і належали вже до традиційних і усталених засобів відрізнювання людських особистостей в їх суспільному оточенні та офіційно-юридичній практиці, не давалися, проте їм спеціально, в індивідуальному порядку, в певній традиційно-побутовій чи офіційно прийнятій обрядово-ритуальній обстановці" [15, 135]. Такі іменування не належали також до індивідуальних антропонімійних новотворів ні до назв, даних їх носіям близьким середовищем чи "вулицею". Не виключаємо, однак, можливості, що в окремих випадках відапелятивні прізвища мали прізвиськовий характер [1, 35], проте найчастіше такі назви виникали для того, щоб відповісти на запитання "Хто ця людина?", а не "Яка вона?".

Таким чином, наше розуміння поняття "відапелятивне прізвище" суттєво відрізняється від того, яке часто вкладається в цей термін в ономастичній літературі [8, 256; 9, 171]. Багато антропонімів відапелятивними називають усі ті прізвища, в основах яких зафіксована будь-яка апелятивна лексика рідної мови. Проте сучасний стан дослідження історичної антропонімії доводить, що лексичною базою прізвищ типу Бреньо, Годик, Гудь були давні слов'янські відкомполіти імена, а базою прізвищ типу Вороняк, Дрозд, Дуб, Мороз, Половко, Продан, Хмизюк — автохтонні відапелятивні імена чи, можливо, індивідуальні прізвиська, тобто антропоніми відапелятивного походження, а не безпосередньо апелятиви. Очевидно, саме через відбиття апелятивної лексики в основах таких прізвищ, а не через їх властиве походження, такі прізвища, як і прізвища на зразок Коваль, Нагірний, Швед називають відапелятивними.

В науковій літературі неодноразово відзначалася цінність семантичного аналізу основ "відапелятивних" прізвищ. Такий аналіз, вважає О.В.Суперанська, дає значну інформацію, що становить інтерес для істориків, етнографів, соціологів, а також лінгвістів. Порівнюючи лексичні поля, за якими розподіляються основи прізвищ у різних мовах, можна зробити висновки про спільність чи, навпаки, відмінність національних культур окремих народів [12, 81]. Ю.О.Карпенко відзначає, що у власних іменах акумулюється, відкладається інформація про минуле [5, 15]. Прізвища, — пише П.Л.Чучка, — хоч є наймолодшим класом іменувань, проте зберігають найбільше відомостей про давній стан української мови. "Особливо вдячними на інформацію (як лінгвістичну, так і історичну) є прізвища відапелятивні, тобто ті, що мають у своїй основі загальні назви, оскільки в них відбито не просто давній стан мови, а фіксуються особливості матеріальної та духовної культури предків" [16, 254]. М.В.Бірило називає "відапелятивні" прізвища дзеркалом, в якому у певних рамках відображається історія розвитку лексичної системи мови [1, 3].

<

З усіх власне відапелятивних прізвищ у сучасній антропонімії Бойківщини найчисельнішими є прізвища, утворені від назв, що вказують на заняття, професію, різні види діяльності. Агентивно-професійні назви, зафіксовані в основах прізвищ бойків, дають цінну інформацію про економіку і культуру українського населення в період творення прізвищ. Ю.К.Редько пише: "... існуючі сьогодні прізвища, що утворилися у зв'язку з становістю і трудовою діяльністю, відображають картину українського суспільства другої половини ХУІІ ст. [11, 34]. О.В.Суперанська також вважає, що такі прізвища - "це свого роду енциклопедія російського суспільства" [12, 84]. Серед назв, що вказують на заняття і професію, виділяються такі сфери виробництва:

І. Промисли, ремесла. Досліджуючи пам'ятки староукраїнської мови, Р.Й.Керста відзначає, що особові назви в багатьох випадках є чи не основним свідченням існування ряду ремісничих промислів на Україні в ХУІ ст. [6, 141]. Коли промисловість знаходилась у зачатковому стані, то "ті нечисленні особи, які займалися тим чи іншим промислом, настільки відрізнялись цією ознакою від інших людей, що назва їх професії ставала не тільки їх особовою назвою, але і передавалась на нащадків як родові прізвище" [10, 128]. У прізвищах бойків відображені назви, що характеризують до певної міри стан таких, характерних для Бойківщини, промислів, як добування нафти, солі, руди, виробництва скла, поташу, пива, вина [2, 128]: *Бровар, Буднік, Вивник, Гутник, Желіжник, Зварич* (зварич "солевар" — ЕСУМ), *Коломи, Пороховик, Поташих, Рудник, Соляр*. Дуже поширене на Бойківщині прізвище *Копач* напевне вказувало не просто на землекопа (копач "землекоп" — Гр.), а на працівника нафтових або рудних копалень. Досить повно зафіксована у прізвищах ремісничої термінологія, особливо сільські професії; *Боднар, Гончар, Коваль, Колодій, Кравець, Кушнір, Мельник, Поясник, Ситник, Стельмах, Столяр, Ткач, Токар, Швець*. В.

основах прізвищ відображені і назви порівняно рідкісних або застарілих професій: *Бердар* (бердар "майстер по виготовленню берда"), *Бліхар*, *Блонар* (пор. бланар "скляр" — ЕСУМ), *Гребевник* (можливо, перекручене з гребенник "майстер, що робить іребінки" — ЕСУМ), *Дудар*, *Дудник*, *Золотарович*, *Кючаник*, *Кнапик* (кнап "ткач" — ЕСУМ), *Кожухар*, *Колесар*, *Колісник*, *Коляр*, *Котляр*, *Килимар*, *Маишталір*, *Решетар*, *Решітник*, *Римар*, *Ситар*, *Сідельник*, (пор. седельник "майстер, що робить сідла" — Ср.), *Стрихар* (стрихар "той, хто робив стріху — солом'яне покриття"), *Ступиш* (ступник "той, хто робив ступи"), *Хомутник* (хомутник "виробник хомутів"), *Чамарник* (пор. чамара "верхній одяг галицького міщанина" — Гр.).

2. Сільське господарство. Оскільки на Бойківщині майже всі селяни займались сільським господарством [7, 108], то це заняття не могло служити диференційною ознакою людини, і ця галузь господарства не відображена у прізвищах, за винятком окремих лексем: *Пасічник* (пор. пасіка "вирубана ділянка лісу" — 2, 91), *Огородник*, *Плугатор*. Повніше зафіксовані у прізвищах заняття, пов'язані з тваринництвом: *Ватаг* ("... власники овець по черзі ходили в полонину. Того, хто йшов "на очердь", звали "ватагом" — 4, 113), *Воляр*, *Козар*, *Козонас*, *Пастух*, *Стадник*, *Чабан*. Цікаво, що серед корінних жителів Бойківщини нема прізвища *Вівчар*, хоча вівчарством у Карпатах займалися здавна. Це спричинено, імовірно, такими факторами: по-перше, пастухів овець у кожному селі було багато, їх "не наймала ціла громада так, як пастухів волів [4, 113]; ця назва не була настільки індивідуалізуючою, щоб стати власною; по-друге, пастухів овець у Карпатах називали "волохами" [4, 29].

3. Лісництво, мисливство, рибальство були не тільки допоміжним заняттям бойків, але часто належали до поширених у Карпатах промислів [4, 121]. Про ці галузі господарства нагадують прізвища *Бортник*, *Бутинець* (бутинець "робітник в "бутані", тобто на вирубці лісу" — 11, 55), *Дубровний*, *Мисливець*, *Побережник*, *Рибак*, *Бейкун* (пор. бейкати "кричати на звіря" — Гр.).

4. Військова служба. Прізвища, утворені від назв цього лексико-семантичного розряду, відображають і організацію козацьких військ, і службу в польській та австрійській арміях: *Гайдук*, *Гусар*, *Джюра*, *Жовнір*, *Капітан*, *Капраль*, *Козак*, *Пігур*, *Піхур*, *Піщальник*, *Поручик*, *Пушкар*, *Смоляк* (смоляк "військовий" — 4, 136), *Стрілець*, *Улан*. До цієї лексичної групи умовно відносимо і "ті прізвища, основи яких вказують на участь населення в різних визвольних рухах: *Денека* (дейнека "народний повстанець" — ЕСУМ), *Курус* (куруц "угорський повстанець").

5. Адміністративні посади. Прізвища бойків фіксують незначну кількість лексем, що називають адміністративні посади: *Атаманчук*, *Возний*, *Губернат*, *Крайнижевич*, *Писар*, *Присяжний*, *Староста*, *Тивоняк*, *Урядко*, *Юриста*. До цієї групи можна віднести і лексичні бази прізвищ *Войт*, *Князик*, *Солтис*. У час творення прізвищ деякі з цих назв вказували не стільки на заняття денотата, скільки на класове розшарування бойківського села. Цікаву замітку з приводу таких назв робить Ю.Г.Гошко: "У Перемиському (старостві) є отамани, яких одночасно називають десятниками, з Саноцькому назва тивуни чергується з назвою володарі, в Волзькому іменують їх не тільки князь або війт, але й князь або тивун, князь або отаман" [4, 46].

6. Торгівля та інші заняття. Назви, пов'язані з торгівлею, відображені у прізвищах: *Винар*, *Залізняк*, *Качмар*, *Крамар*, *Купець*, *Лихвар*, *Олійник*, *Шинкарчин*. Одиначними лексемами в основах прізвищ представлені назви, пов'язані зі службою при дворі чи в церкві, з мистецтвом чи знахарством: *Кухта*, *Кучер*, *Ключник*, *Маишталір*, *Скарбінець*, *Форналь*, *Шутович*; *Дяк*, *Паламар*, *Проскурник*, *Титар*; *Богомаз*, *Маляр*, *Музика*, *Цимбаліст*; *Баняс* (баняс "знахар" — ЕСУМ), *Віщун*, *Віщур*, *Пророк*.

До лексико-семантичного розряду агентивних назв відносимо також жартівливо-зневажливі назви-композиції, що стали прізвищами: *Гризоауб*, *Качалуп*, *Козоріс*, *Куронас*, *Мориконь*, *Сукомел*.

Досить поширеним способом ідентифікації особи у вузькому колективі є вказівка на її соціальний стан. В основах прізвищ Бойківщини зафіксовані як загальновідомі так і специфічні для цієї території назви осіб за їх соціальним станом. Частина з них називає конкретних представників різних соціальних груп, частина просто протиставляє багатих бідним. Соціальну структуру на Бойківщині в період творення прізвищ становили такі групи населення: а) шляхта, до якої належали також солтиси, війти, князі; б) духовенство; в) вільні селяни-кмети (тяглові і робочі), а також феодальне залежні селяни — загородники, підсадки, халупники, коморники. Незначний соціальний

прошарок складала група населення, не пов'язана з сільським господарством — корчмарі і мельники. Такий соціальний поділ дуже добре відображений в основах прізвищ: *Войт, Княжик, Солтис, Шляхетка; Владика, Гуменюк, Ксьондзик, Плебанський, Попадин, Потик, Попович, Сигіль* (сигіль "церковний чин при візантійському патріарху" — Ср.); *Кметик, Кміть; Загородник, Підсадок, Халупник*. На приналежність до привілейованих верств населення вказують і такі прізвища як *Бек, Дюк, Каган* (каган "найвищий старотюркський титул" — ЕСУМ), *Ленний, Підграб'я, Ординат*. Поділ людей на бідних і багатих відображено у прізвищах *Бідник, Босяк, Голота, Каланик* (каланик "нуждар, бідняк" — Он.), *Саракун, Богачик, Газдович, Господар, Депутат; Арендач*.

Вдвічі чисельнішою, ніж попередня є група назв осіб за їх етнічним походженням, або територіально-етнографічною приналежністю. В основах прізвищ Бойківщини зафіксовані назви представників різних народів і національностей, а також окремих етнічних і етнографічних груп: *Асман, Басараб, Батюк, Бем, Булок, Гураль, Гуцул, Волошин, Жидик, Кальмук, Комет, Лях, Лендяк, Лемак, Лешак, Мадяр, Мазур, Москаль, Німець, Прус, Сас, Сербин, Татарин, Тоетин, Турок, Угрин, Циган, Чемерис, Шваб, Швед* і ін. Ці назви являють собою або офіційно прийняті в українській мові етноніми, або ж діалектні, а іноді і іншомовні лексеми. Основна причина широкого представництва етнонімів у прізвищах — переселення людей з однієї етнічної території на іншу [17, 127]. Цим пояснюється і факт незначної кількості прізвищ, що вказують на етнос корінного населення Бойківщини — *Русин, Українець*. Дуже поширене на Бойківщині прізвище *Бойко* (і похідні від нього) могло утворитись як від одноіменного етноніма, так і від давнього слов'янського відкомполітного імені, яке, зрештою, і породило згодом етнонім бойко [14, 67]. Серед етнонімів, відображених у прізвищах бойків, деякі вказують на представників далеких народів: адже через Галицьку Русь пролягали важливі торгові шляхи із Східної Європи у Західну.

Назви, що виражають відношення до сім'ї (своєцтво) зафіксовані у прізвищах *Зятюк і Сваха*. До цієї групи відносимо також назви, що вказують на появу денотата в сім'ї, на факт позашлюбного народження і под.: *Вдовчин, Вигодованок, Вихованок, Годованець, Приймак, Пристой, Притули, Рідник, Сородник, Сарахман* (пор. сирохман "круглий сирота, одинока людина" — Он.), *Сирота; Єдин, Єдинак, Одинак; Пізнак; Копило, Копіфлох, Найда, Безкоровайний*.

Остання група лексем, які стали базою відапелятивних прізвищ — назви осіб за місцем проживання, особливостями появи в новому населеному пункті. Назви осіб за місцем поселення чи проживання у конкретному селі є або загальновідомими апелятивами, або спеціальними іменуваннями (переважно прикметниками), утвореними від географічних термінів чи мікротопонімів:

Верховинець, Гірний, Горішній, Долішній, Задорожний, Зопотічний, Зарічний, Крайняк, Луговий, Межівник (межівник "сусід по полю" — Он.). Назви осіб, що вказують на факт чи спосіб появи в новому місці, як і назви за місцем походження чи за етнічною приналежністю, досить продуктивно вживались в Україні у ХV-XVІІ ст. для ідентифікації новопоселенців. В основах прізвищ відображені лексеми, які вказують на денотатів як на нових, недавно прибулих осіб, або які пояснюють спосіб появи їх у новому селі: *Незнаний, Новий, Прибега, Придибайло, Прихідний, Пришлюк, Чужанський*.

В антропонімі Бойківщини, як і в українській антропонімі в цілому, немало прізвищ, що з однаковим успіхом можна трактувати як відапелятивні, так і як відантропонімні. Зокрема, це стосується таких двох груп: 1) прізвища, базою яких є терміни спорідненості та 2) прізвища, співвідносні з окремими апелятивами, що відомі як слов'янські автохтонні імена.

До лексико-семантичної групи "терміни спорідненості" відносяться назви, що вказують на спорідненість по прямій і бокових лініях. Вони відображені в таких прізвищах: *Бабанич, Бабей, Бабич, Бабінчук, Бабунич, Баб'юк, Бабляк, Батько, Батьо, Близнюк, Блисціє, Браток, Вуйків, Вуйко, Дідик, Лелів, Леляк, Мамчик*. Практично не можливо зараз з'ясувати, яким чином кожна з лексем, що вказує на родинні зв'язки, ввійшла в основу прізвищ — як давнє слов'янське відапелятивне чи навіть відкомполітне ім'я (майже усі з цих основ фіксуються відповідними словниками у складі давніх імен), чи як апелятивна назва. Не випадково в основах прізвищ найчастіше зустрічаються лексеми "баба" і "дід": з цими словами у слов'ян асоціювалось не просто поняття родичів, але і поняття "дух предків". Відомо, що культ предків у слов'ян був сильно розвинутий, і його пережитки довго тримались у вигляді різних обрядів у білорусів, українців, росіян, болгар, сербів [13, 273].

Не можна, виключити апелювативного походження деяких прізвищ, що співвідносяться з апелювативами (іменниками і особливо прикметниками), які мають або можуть мати особове значення:

Білий, Великий, Веселий, Горбатий, Делікатний, Довгий, Кривий, Малий, Рудий, Сірий, Череватий, Бородач, Вірста, Майкут, Малець, Тушиця, Халус, (халус "обжора" — Он.), *Уніят*. Проте, більш імовірно, що ці прізвища та подібні до них утворилися від слов'янських автохтонних імен або ж від прізвищ, а отже, мають антропонімне, а не апелювативне походження.

Відапелювативні прізвища становлять помітну частку в сучасній антропонімній системі Бойківщини. З 6250 прізвищ корінного населення краю (за матеріалами експедиційного збору 1978-1981 рр.), що мають прозору семантику твірних основ, 10% утворені від назв, які були реальними апелювативними характеристиками особи (без урахування тих, що мають неоднозначну мотивацію лексичної бази, а також т. зв. відтопонімних прізвищ, які фактично теж були реальними характеристиками особи),

З 620 проаналізованих прізвищ більше ніж половина утворені від назв осіб за заняттям чи професією, інші - від назв осіб за етнічною чи територіальною приналежністю, соціальним станом і т.п. За словотвірною структурою усі вони, як і прізвища Бойківщини в цілому, поділяються на первинні та вторинні [3, 12]. Абсолютну перевагу (440 з 620) мають прізвища первинні, тобто ті, що утворилися семантичним способом і повністю співвідносяться з відповідними апелювативами. Серед вторинних прізвищ (утворених морфологічним способом) виділяються деривати на *-ів, -ин* з первісним посесивним значенням, менш продуктивними є моделі на *-ович, -евич; -ак, -як: -ук, -юк*.

Ряд відапелювативних прізвищ належать до найчастотніших спадкових іменувань на Бойківщині. Зокрема, це стосується прізвищ, утворених від назв осіб за їх професією, постійним заняттям: *Боднар* (23 села—310 носіїв), *Винник* (18 — 370), *Возняк* (28 — 240), *Гайдук* (15 — 145), *Згарич* (11 — 180), *Коваль* (35 — 400), *Ковальчук* (41 — 595), *Ковалів* (17 — 150), *Копач* (27 — 260), *Кравець* (29 — 390), *Кравчук* (22 — 212), *Кравчишин* (13 — 108), *Кравців* (29 — 576), *Кухар* (22 — 225), *Кушнір* (38 — 380), *Кучер* (14 — 193), *Мельник* (48 — 988), *Мельникович* (31 — 519), *Наливайко* (12 — 200), *Олійник* (35 — 266), *Столяр* (17 — 160), *Ткач* (29 — 178), *Токар* (18 — 247). Така висока частотність цих прізвищ, як і переважаюча кількість спадкових іменувань, утворених від агентивних назв, серед усіх відапелювативних прізвищ, не є випадковим явищем. Професія людини, її постійне заняття були визначаючими факторами для ідентифікації особи. До частотних прізвищ на Бойківщині з таких же причин належать також *Басараб, Долішній, Волошин, Литвин, Мазурик, Москаль, Попович, Сарахман, Лях, Ляхович*. Вони фіксуються в десяти і більше селах і налічують по кілька десятків, а іноді і сотень носіїв.

Таким чином, назви осіб за постійним заняттям, професією, посадою, етнічною належністю чи етнографічно-територіальним походженням, місцем проживання чи способом появи в населеному пункті і т.п. були достатньою характеристикою особи для її ідентифікації в колективі, що спричинилося до появи відапелювативних прізвищ, які становлять суттєву частку в сучасній антропонімній системі Бойківщини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бір'їла М.В. Беларуская антрапанімія. 2.Прозвішчы, утвораныя ад апелюватывнай лексікі. — Мінск, 1969.
2. Бойківщина. Історико-етнографічне дослідження. — К., 1983.
3. Бучко А.Е. Фаміліи Бойковщини в период их становлення й в наши дни. АКД—Ужгород, 1986.
4. Гошко Ю.Г. Населення українських Карпат XV-XVIII ст.—К., 1976.
5. Карпенко Ю.А. О функціях собствених имен // Spolocenske fungovanie vlastnych mien. VII. Slovenska onomasticka konferencia. Zbunuk materialov. — Bratislava, 1980.
6. Керста Р.Й. Особові назви, утворені від загальних назв на означення професії, роду заняття // Питання історії української мови. — К., 1970.
7. Кирчів Р.Ф. Етнографічне дослідження Бойківщини. — К., 1978.
8. Основная система й терминология словянской ономастики. — Скопье, 1983.
9. Подольская Н.В. Словарь ономастической терминологии.—М., 1978.
10. Редько Ю.К. Назви професії як основа виникнення частини українських родових прізвищ. — К., 1959.
11. Редько Ю.К. Сучасні українські прізвища. — К., 1966.
12. Суперанская А.В., Сулова А.В. Современне русские фамилии. — М., 1981.

Із.Токарев С.А. Ранні форми релігії. — М., 1964 14.Худаш М.Л. Антропонім Бойко і питання його генезису (до питання походження етноніма бойки). —

Мовознавство, 1978, №1. 15-Худаш М.Л. До питання класифікації прізвищевих назв XIV-XVIII ст. //3 історії української лексикології.

—К.,1980. 16.Чучка П.П. Апелятивна лексика у прізвищах українців Закарпаття //Культура та побут населення

українських Карпат. Матер. республ. наук. конф. — Ужгород, 1973. 17. Чучка П.П. Закарпатські відетнонімі прізвища // Питання сучасної ономастики. — К., 1976.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

Гр. — Словарь української мови. Упорядкував, з додатком власного матеріалу, Борис Грінченко.—К., 1907-1909. Т. 1-4.

ЕСУМ — Етимологічний словник української мови. — К., 1982-1989. Т. 1-3.

Он. — Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок, — К., 1984. 4.1-2.

Ср. — Срезневський И.И. Материалы для словаря древнерусского языка. — Спб., 1893-1903. —Т.1-3,

Богдана Близнюк

ГУЦУЛЬСЬКІ ПРИЗВИЩА СЕМАНТИЧНОГО СПОСОБУ ТВОРЕННЯ

Структурно-граматична, словотвірна характеристики слов'янських прізвищ розглядались у працях багатьох дослідників-антропонімістів [1; 2; 15]. У кожного з них простежується свій підхід, свої критерії до інтерпретації дериваційної структури прізвищ, їх класифікації. Так, наприклад, М.Бірило поділяє білоруські прізвища на первинні, вторинні та складні [1]. О.Суперанська та О.Суслова класифікують російські прізвища на стандартні та нестандартні [8]. Класифікація польського вченого С.Роспонда базується на синтезі структурного та лексико-семантичного аналізу прізвищ. Фактичний матеріал за його схемою членується на чотири головні групи найменувань: I. Примарні; II. Секундарні; III. Композитні; IV. Гібриди. У свою чергу у межах першої і другої груп за лексико-семантичним критерієм виділяються ще дві підгрупи [19]. Ідучи за С.Роспондом, на примарні та секундарні поділяють прізвища такі польські дослідники, як Г.Борек [17], Г-Гурнович [18], УЛПумська [17].

Своєрідну структурну класифікацію польських прізвищ запропонував К.Римут у праці "Nazwiska polakow", у якій він членує антропоніми на 4 групи: 1. Прізвища, рівні апелятивам; 2. Прізвища, рівні іменам; 3. Прізвища, рівні географічним назвам; 4. Особові назви зі словотворчими суфіксами [20].

Словотвірно-структурні особливості українських прізвищ розглядались також у працях Г.Бучко [2], М.Худаши [11], П.Чучки [13; 14] та інші.

Слід зазначити, що при словотворі прізвищ використовувались ті ж засоби, що й при деривації інших одиниць, які ідентифікують особу взагалі: імен, прізвищ, апелятивних характеристик особи за професією, заняттям, місцем проживання чи походження, територіально-етнічною приналежністю. Як зазначає Г.Бучко, "функцію базових назв до їх переходу в спадкові прізвища точно визначити зараз практично неможливо, тому при класифікації прізвищ найдоцільніше враховувати в першу чергу генетичний статус іменування [2, 92]. Беручи до уваги способи творення українських прізвищ, семантичну, генетичну і функціональну характеристику їх мотиваційних основ, а також розуміння засобів і способів творення прізвищ у споріднених західнослов'янських і східнослов'янських антропонімічних системах, Г.Бучко у статті "До питання про класифікацію сучасних східнослов'янських і польських прізвищ" запропонувала таку класифікаційну схему:

I. Первинні прізвища: 1. Прізвища, утворені від антропонімів. 2. Прізвища, утворені від апелятивно-антропонімних назв. 3. Прізвища, утворені від апелятивних характеристик особи.

II. Вторинні прізвища. 1. Прізвища з патронімічними формантами. 2. Прізвища з посесивними формантами. 3. Прізвища з поліфункціональними формантами.

Цікавим є твердження П.Чучки про те, що творення прізвищ, як слів окремого антропонімного класу, давно завершений процес. Багато словотвірних моделей перестали діяти, а словотвірні елементи